

SLOBODA AMATERIZMA

Uz 46. festival hrvatskih kazališnih amatera

Kastav, 25 – 30. 5. 2006.

PREMIJERE
 MEDUNARODNA
 SCENA
 ONI KOJI
 DOLAZE...
 AKTUALNOSTI
 DRUGA
 STRANA
 VOX
 HISTRIONIS
 IZ POVIJESTI
 TEORIJA
 NOVE KNJIGE
 DRAME

Negdje je na putu hrvatskoga glumišta od stvaranja nacionalnog teatra i borbe za njegov jezik, preko Miletičeve profesionalizacije istog do postojanja više desetaka scena s repertoarom, ansamblom i tradicijom došlo do otklona u diferenciranju kazališnog stvaralaštva. Naime, kao alat procjene kazališne bitnosti uvela se, između ostalog, i diploma (ili čak samo prijemni ispit) odgovarajuće obrazovne institucije koja je jedne potom učinila važnijima od drugih. Tako danas, nažalost, usprkos svem pozitivnom značenju *prijatelja kazališta*, amaterizam u hrvatskom standardnom kazališnom jeziku najčešće preuzima ono *diletantizma* pa mu se u skladu s na taj način tumačenom kvalitetom daje malo ili još manje financijskog, medijskog i izvedbenog prostora. Posljedica te stvarne i mentalne getoizacije kratak je životni vijek nekih vrlo zanimljivih kazališnih projekata i praktičara čiji je rad, i dok traje, slabo registriran. S druge strane, legitimacija stvaralačkog puta prolaskom kroz instituciju, iako ozbiljno sužava kazališnu *licentiu poeticu*, amaterskom radu prepušta dodatne vrijednosti. Zato ovaj implicira prije svega slobodu stvaranja i stvaralačkog razvoja, ali i izbor načina na koji će netko, ako to želi, od osobe koja se kazalištem bavi iz ljubavi postati osoba koja *od toga može i živjeti*.

Upravo je spomenutom slobodom raznovrsnosti zračio šestodnevni 46. *Festival hrvatskih kazališnih amatera* čija je selektorica, Ranka Mesarić, odabrala *the best of* amaterskih dosega u Hrvatskoj – izbor 13 predstava naknadno organiziran u nekoliko komplementarnih kategorija kazališta: onog koje se bavi očuvanjem baštine, eksperimentalnog kazališta, odgojnog kazališta te amaterskog teatra koji u svojoj sredini nadomešta profesionalnu kazališnu kuću. Uz brojnost, ama-

terska je scena pokazala poetičke prevrate suvremenog kazališta pa je tako osim čvrstoga dramskog realističkog teatra koji još uvijek dominira svjetskom kazališnom scenom ponudila i niz postdramskih stilskih frakcija koje plivaju protiv kategorizacijskih struja. Supostojanje niza po svojoj tradiciji udaljenih izvedbenih praksi otkrilo je bogatstvo ovog pravog kazališnog *undergrounda* koji svojom sklonošću k različitom pokazuje nonšalantnu neopterećenost zidovima koje je izgradila institucija.

Najbolji primjeri klasičnoga dramskog teatra svoju su realizaciju pronašli u komediji (ili tragediji) situacije prilagođenoj svakodnevi i/ili jeziku izvođača. Tako je desetogodišnje kazalište "Ranko Marinković" iz Visa, koje je prijašnjih i ove godine osvojilo niz glumačkih nagrada (Lina Blažević proglašena je najboljom glumicom ovogodišnjeg festivala), na viškoj cakavici prikazalo *Tastamenat* Vanče Kljakovića u režiji Lenka Blaževića. Miješajući tri jezična idioma – govora (viški, vlaški i splitski), šaćica glumaca neutralizirala je gotovo u potpunosti artificialnost scenskoga govora i utjelovila nekoliko životnih karaktera. Umijećem u izmjeni nervoze u temelju zapleta s prostorom koji je ostavljen šali da odahne i publici kako bi ga ispunila smijehom dokazali su kako su dobar izbor teksta i lokalizacija tek početne stube u finoj igri glumaca s onima iza četvrtog zida. Kazališna udruga "Virko" iz Šibenika razgalila je gledatelje na sličan način ponudivši prepoznatljivu sliku novčanih malverzacija i iznuđivačke politike komedijom karaktera Sergeja Mioča (ujedno i redatelja predstave) *Jadi mladoga tajkuna*. Koherentan tekst s duhovitim detaljima odnosa nekoliko likova bio je idealna osnova međuglumackog "plesu" s nizom vješto iznijansiranih trenutaka

mladoga glumca Jakova Bilića (proglašen najboljim glumcem na ovogodišnjem FHKA-u) koji su ravni onima izgrađenoga glumačkog majstora. Dramska diletantska družina KUD Kaštel Pribislavec nastavila je putem dijalektalne tragike u predstavi *Križni pot Jandraša Škvorca* Pavla Ružmana (redatelj Vladimir Šarić) koja je većim dijelom monodramska. Dobar primjer studioznog rada na ovoj polusatnoj slici dali su glumačkim radom na detaljima, precizno izbalansiranim mizanscenom i izvanredno osmišljenom glumom statista – što je posebno rijetko u inertnom dramskom kazalištu. Dramskom se obrascu pridružio i Amaterski dramski studio Gradskoga kazališta “Joza Ivakić” iz Vinkovaca izvedbom Goldonijeve *Mirandoline* u režiji Andrijane Raguž,

usvojivši, nažalost, i česte probleme ovakva glumišta – nedosljednu relističnu glumu i gubljenje dinamičnosti radnje.

Ipak, kvalitetan rad u kazališnom *mainstreamu* nije najvažnije lice festivala čija je vrijednost i distinktivnost upravo u nesmetanoj razradi *sporednih tokova*. Slobodno od pripadnosti (ekonomske, političke, stilske ili neke druge) područje amaterizma dobar je poligon za opušteno treniranje inovativnosti i osvajanje medalja isključivo umjetničkog nazivnika. Zato su primjeri stilski hibridnih radova ili pak onih koji izrastaju iz specifičnoga nedramskog izraza poticajna pojava i ovogodišnjeg okupljanja u Kastvu. Prvi primjer stapanja živosti izvedbe s drugim medijem pokazao je nastup KUD-a

“Izvor” iz Generalskog Stola. Iako u žanru folklornog prikaza koji samo rubno zadire u kazalište, *Stari svadbeni običaji našega kraja* – montaža plesa, glazbe i dramskih fragmenata iz hrvatske baštine – započeli su polusatnim filmom (!) kao uvodom u radnju. Slijedeći potrebe vlastite kreacije (prema objašnjenju izvođača, bilo bi komplicirano dovesti konje i prikazati selidbu mladenke), a ne (u suvremenom teatru često) prazno ispitivanje hipoteza izvedbenih teorija, nagovijestili su prava poetička surfanja prostranstvima izvedbenosti u nastavku festivala. Tako je najbolja predstava festivala *Kokoške umiru od ljubavi* dramskog studija “Eho” u režiji Svetlane Patafta prema tekstu Mirjane Ojdanić bila ujedno i najuspješnije srastanje domišljenog dramskog, fizičkog i teatra sjena podržano skladnim kolektivnim nastupom. Zagrebačka skupina “Ikako – Nikako” u predstavu kazališta sjena *6 pod šeširom* uvukla je filmske postupke, “mračno” kazalište i izvedbene trenutke glumaca na prosceniju povežavši ih asocijativnom dramaturgijom i art-krimi pričom. Ovaj kreativni *brainstorming* izvedbenih stilova nastavila je kazališna družina “Kuntrata” iz Sv. Filipa i Jakova predstavom *Herbarij noći* u režiji Davora Mojaša. *Slow motion* snovita izmjena niza simboličnih prizora samoće, napuštenosti, protoka vremena i morskih krajolika, usprkos stereotipima, učinila je festival bogatijim za još jedno posebno i prepoznatljivo redateljsko opredjeljenje.

Intrigantnost ovakvih projekata prije svega je rezultat živosti i motiviranosti za rad, neizostavnih u razgovoru o posebnostima amaterskih susreta. Neupitna upornost s kojom se, usprkos čestom izostanku potpore, predano radi u kazalištu mora se vrednovati i u odnosu na zadatosti medija čiji su raspon, kolektivnost stvaranja i uživost zahtjevniji od, primjerice, književnosti ili fotografije. Potrebu i volju za izražavanjem koja se sama po sebi razumije najbolje markira izjava mladog sudionika festivala iz bajaške kazališne skupine. Naime, skupini Roma Bajaša “Teatru Bajas Paduri” iz Čakovca koja je u nizu predstava na bajaškom jeziku uspjela afirmirati svoju kulturu, ali se i odvažiti prema suvremenim temama (predstava *Nukaout* u režiji Tonija Marušića govori o mafijaško-sportskim spletkarenjima), jedinjoj je, rekla bih s neosvijestenom predrasudom, više puta postavljano i ponavljano pitanje o razlogu bavljenja kazalištem. Umjesto odgovora jedan je od mladića nakon festivalskog razgovora izrekao gotovo

obrazovni i svakako puno rječitiji komentar: “Kakvo je to pitanje zašto se bavimo kazalištem? To je kao da ja vas pitam zašto pijete vodu!” Je li potrebno naglasiti kako se u kontekstu suvremene borbe izvedbenih umjetnosti s TV kutijama, DVD *playerima*, računalnim igrama i svijetom kojem stalno manjka vremena, kvaliteta ovakvog stava može mjeriti u karatima?

Uz opisane prominentne drage i poludrage strane amaterizma kao zalag budućih ulaganja u isti, na otvorenom popisu amaterskih specifičnosti mogu se pronaći i one kategorije čije je uočavanje, priznajem, na neki način vođeno mojim interesima unutar kazališta. Jedna je od njih jezična razvedenost u kojoj je književni standard ravnopravan dijalektu pa se, zahvaljujući družinama koje imaju svoje pisce ili adaptatore tekstova, u predstavama često posredno tematizira i jezik. Uz već spomenute, u skupine koje protresaju jezičnu monotoniju standardnih repertoara ubrajaju se i domaćini festivala – kastavski pučki teatar “Istarska vila” te Dramski studio mladih Hvar. Kao što se prvi okreću *domaćoj besedi* Kastva u improviziranoj verziji Romea i Julije (predstava *Romeo i Julija – ja, moreš mislet* u režiji Erola Mlakara), drugima Tin Kolumbić piše poetske tekstove koji čuvaju otočnu baštinu (predstava *Cvit u žepiću* u režiji Dolores Kolumbić).

Druga zanimljiva karakteristika, koja neke od skupina povezuje s razvikanim projektima suvremenog kazališta, kolektivno je stvaranje amaterskih ansambala vezanih isključivo vlastitim užitkom u umjetnosti. Rad Dramskoga studija “Eho”, Dramskoga studija za mladež Gradskoga kazališta mladih iz Splita te skupine

PREMIJERE

MEĐUNARODNA
SCENA

ONI KOJI
DOLAZE...

AKTUALNOSTI

DRUGA
STRANA

VOX
HISTRIONIS

IZ POVIJESTI

TEORIJA

NOVE KNJIGE

DRAME

“Ikako – Nikako” tako reflektira i tu *nepodijeljenost* ili *labavost* uloga izvođača, dramaturga i redatelja koja proizvodi posebno razigrane i značenjem bogate predstave. Sklad izvedbe tu je samo *točka na i* zanimljivog kreativnog procesa koji zrcali važnost estetske dosjetljivosti amaterskoga kazališnog rada neuvjetovanog formulama.

Konačno, važno je spomenuti i etički aspekt amaterskog djelovanja koji kazališnu estetiku boji novim smislom – na ovogodišnjem festivalu bio je prisutan kroz odgojno kazalište. Dramski studio za mladež Gradskega kazališta mladih iz Splita predstavom *Tajni jezik* demonstrirao je prije svega svoju povezanost i iskrenost. U prepoznatljivoj pucketavoj režiji Gorana Golovka, koja povremeno glumu ostavlja neartikuliranom ili u drugom planu, predstava je obradila frustracije tinejdžera te poremećaje hranjenja. Jednakovrijedno dugoročno oplemenjivanje mladih umjetnošću moglo se iščitati i iz nastupa, primjerice, hrvatskoga i bjelovarskoga kazališta. Dvadesetak mladih ljudi ovoga posljednjeg izvelo je *Kukce* Karela i Josefa Čapeka, boreći se s prezahtjevnim tekstom, brojnim ulogama i ne uvijek spretnom dramaturškom prilagodbom. Ipak, redateljica Maja Margareta Fabičević uspjela je sačuvati živu energiju

Snimio: Branko Kukurin

ju zainteresiranih mladih glumaca koja se može razvijati, ali joj je potrebna pomoć.

Uskraćivanje te iste pomoći – financijske, informativne i profesionalne – u rješavanju glumačkih, redateljskih i dramaturških zavrzlama najveća je brana na putu razvoja hrvatskog amaterizma. Talent i motiviranost, srećom, pronalaze svoj put, ali na njemu ne mogu trajno opstati ako isti nije priznat i s bitnih pozicija kolega glumaca, redatelja i kritičara, odnosno ako nije financijski osiguran. Fraza *tu ima potencijala* potpuna je istina, konačno, svugdje uvijek ima potencijala, koji ignoriran i ostaje samo potencijal. A s obzirom na velik broj sredina u kojima kazališni amaterizam jest jedini oblik kazališnog života uopće (u svijetu mrtvih medija koji gutaju živu izvedbu), apriorno isključivanje amaterskog stvaranja iz sfere velikih dostignuća s njim često eliminira i samo kazalište. Uz sve plemenitosti amaterizma, propuštanje nekih od ovih predstava prije svega je kazališni gubitak koji je uvijek na granici postajanja permanentnim. Kako su, riječima jednog od bjelovarskih *kukaca*, *stolovi prirode prostrti za sve*, izvrsnost nije izvan dohvata amatera (niti je zajamčena profesionalcima) pa je doista nužno potražiti prašnjav popis razloga zbog kojih se toliko kazališta prepušta korovu. Višak uzbudljivog teatra u Hrvatskoj na njemu sigurno nije naveden.

